भाग-११

संरक्षित क्षेत्रमा निषेध गरिएका कार्यहरु

१६. सर्राक्षेत क्षेत्राभेत्र निम्न कुराहरु गने सख्त मनाही छ :-

(क) वन्यजन्तुको शिकारमा कुनै पनि किसिमको सलग्नता र सहयोग गने।

(ख) रुख, विरुव, झाडी बन सम्पदा र बन पैदावार काट्, बाल्न र हटाउन वा क्षति पुयोउन अथवा सहयोग गने।

(ग) खानी खन्न, ढुङ्ग, माटो, वालावा झिक्न वा बाहिर लैजाने काममा सलग्न र सहयोगी हुन

(घ) सर्राक्षेत क्षेत्र भित्र बग्ने नदि, खोला, पोखरी, तलाउ थुन्न, फकोउन, सुकाउन वा बिष्फोटक वा विष जस्ता हानिकारक पदाथ प्रयोग गर्ने काममा सलग्न हुन र सहयोग गने।

(ङ) कुनै भू-भाग कब्ज, आवादी, खेती वा सफा गने वा स्वरुप बिगार्नै काम गर्ने अथवा सहयोग गने।

(च) कुनै प्रकारको घर, टहरा, छाप्रो वा अन्य निमोण र भोग गने अथवा सहयोग गने।

(छ) घर पालुवा पशुपक्षीलाइ पाल्न, चरिचरण गर्ने वा पानी खुवाउने काम गने अथवा सहयोग गने।

(ज) निकुञ्ज र आरक्ष इलाका प्रदुषित गने ।

(झ) अनुमति प्राप्त सार्वजनिक वाटो वाहेक अन्य क्षेत्रमा अनुमति विना स्थानिय वासिन्दा वा घर पालुवा पशुपक्षीलाइ आवतजावत गने दिन वा सहयोग गने।

(ञ) पखोल, तारको वार, सूचनापाटी वा चिन्हहरु हटाउन वा नष्ट गने र सहयोग गने।

(ट) धार्मिक वा सास्कृतिक चाडपवेमा स्वीकृत स्थान र सार्वजनिक बाटोमा निकुञ्ज। आर प्रशासनको स्वीकृति भएको अवश्थामा बाहेक रेडियो, टेपरेकडेर, बाजा, हने, आदी बजाउन।

(ठ) हेडक्वाटर तथा युनिटहरुको क्वाटर गार्डमा बिगुल बजाउन।

(ड) वनस्पति र वन्यजन्तुको व्यापारमा कुनै पनि किसिमको सलग्नता र सहयोग गने।

(ढ) फायरिङ्ग रेन्जको निमोण, प्राक्टिस फायरिङ्ग र विष्फोटन गराउन।

(ण) वन पैदावर र वन्यजन्तुको आखेटोपहार उपहार तथा सोभिनियरको लागी प्रयोग गर्ने गराउन तथा त्यस्तो गैरकानूनी काममा सलग्न हुन

(त) सरक्षित क्षेत्रको सिमान , पखोल, पोलहरु बिगाने, भत्काउन, फ्याक , झिक्न वा सहयोग गर्ने।

(थ) सरक्षित क्षेत्र भित्र कुनै पनि सैनिक तालीम सचालन गर्ने।

(द) प्रचलित वन , राष्ट्रिय निकुन्ज तथा वन्यजन्तु, जैविक विविधता सरक्षण सम्बन्धि प्रचलित ऐन, नियम, नीति, निर्देशिका समेतद्वारा निषेधित अन्य कार्यहरु।

भाग - १२

संरक्षित क्षेत्रभित्र लैजान निषेधित वस्तुहरु

(१७) प्रकृति सरक्षणको जिम्मेवारी पाइ निकुञ्ज। आरक्षमा तैनाथ रहेका नेपाली सेनाको सुरक्षासग सबन्धी वन्दोवस्तीका सामग्रीहरु बाहेक निकुञ्ज, आरक्ष प्रशासनको लिखित अनुमति विना अन्य कुनै पनि व्यक्तिले निकुञ्ज र आरक्ष क्षेत्रभित्र प्रवेश , रहदा वा सो क्षेत्रको सार्वजनिक बाटोमा हिड्दा समेत निम्न वस्तुहरु साथमा राख, लैजान वा प्रयोग गर्न पाउने छैन।

(क) हात हतियार, खर-खजाना तथा विष्फोटक पदार्थ र सोसग सम्बन्धित सामग्रीहरु।

(ख) विष, पासो तथा हानिकारक रासायनिक पदार्थहरु।

(ग) आखेटोपहार

(घ) अति प्रज्वलनशील पदार्थ।

(ङ) सिकारी कुकुर, विराला तथा यस्तै सिकार गर्ने तालिम प्राप्त पशु। पक्षीहरु ।

(च) सबै किसिमका सवारीसाधनहरु

(छ) प्रचलित ऐन, नियम र निर्देशिकाहरुद्वारा निषेधित अन्य सामाग्रीहरु।

संरक्षित क्षेत्रको सुरक्षार्थ खटिएका नेपली सेनाले निकुन्ज। आरक्ष प्रशासनलाई दिनुपर्ने जानकारी

१८. (क) आफ्नो जिम्मेवारी क्षेत्रभित्र कुनै पनि वन्यजन्तु बिरामी, घाइते वा मृत अवस्थामा फेला परेमा, चोरी शिकारी, काठ तस्करीलाइ जीवित वा मृत अवस्थामा पक्राउ, घांसे, गोठाला, घरेलु पशुपक्षी पक्रिएमा कसुरदारलाइ बरामद सामान सहित वार्डेन कार्यालयमा बुझाउने।

(ख) जिम्मेवारी क्षेत्रभित्र रहेको तारको बार, पखोल, सूचनापाटी अन्य एसेट् आदि भत्के, हराएको तथा बाटो पहिरो गइ बन्द भएको पुल, फट्के टुटेको वा बगाएको भन्ने जानकारी प्राप्त भएमा।

(ग) सरक्षण कार्यसँग सम्बद्ध कुनै पनि उल्लेखनीय घटना, खबर प्राप्त भएमा।

(घ) सैनिक हेलिकप्टर जिम्मेवारी इलाकामा अवतरण गर्ने जानकारी प्राप्त भएमा।

(ङ) विविध कारणको लागि फौजको हरकत भएमा।

(च) जिम्मेवारी क्षेत्रभित्र कुनै पनि किसिमको फायर भएमा।

(छ) जिम्मेवारी क्षेत्रभित्र कुनै पनि किसिमको वल प्रयोग भएमा।

(ज) जिम्मेवारी क्षेत्रभित्र कुनै पनि किसिमको कुनै पनि वाद-विवाद, प्रतिवाद भएमा

(झ) जिम्मेवारी क्षेत्रभित्र कुनै पनि किसिमको भि.भि.आई.पि. को भ्रमण हुने भएमा

(ञ) पतिको विदा, छुट्टी, सरुवा भइ जाने वा आउने अवश्था भएमा

(ट) अतिक्रमण, जंगल फंडानी, काठ तस्करी र कुनै पनि अबैध क्रियाकलाप देर -सुने-जानेमा।

(ठ) वन्यजन्तु घाइते अथवा मृत्यु भएमा

(ड) मध्यवर्तीक्षेत्रमा वन्यजन्तु गएमा र घाइते वा मृत्यु भएमा।

(ढ) वन्यजन्तुको लागि आवश्यक पानीको श्रोत र वासस्थान मासिए -नासिएमा वा बनाउनु सुधार्नु पर्ने भएमा।

(ण) वन, वन्यजन्तु लगायत जैविक विविधता सरक्षणका जोखिमहरु सम्बन्धी महत्वपूर्ण सुराक प्राप्त भएमा वा सरक्षित क्षेत्रको सरक्षण ब्यवस्थापनमा प्रतिकूल असर पार्ने कुनै अप्रिय घट्ना सम्बन्धी खबर प्राप्त भएमा ।

(त) आगलागी। डढेलो लगायत कुनै पनि ठूलो प्राकृतिक प्रकोप भएमा।

(थ) वन पैदावार वा अन्य सामग्रीको गैरकानूनी निकासी पैठारी भएमा

(द) संरक्षित क्षेत्रको गैर कानुनी प्रयोग गरी राजश्व छल्ने उध्येश ले व्यवसाय (घरेलु तथा पर्यटन उध्योग) संचालन गरे गराएमा।

(ध) संरक्षित क्षेत्रभित्र संचालित होटल, लजहरुले कानून विपरीत कार्य गरेको थाहा हुन आएमा।

(न) संरक्षित क्षेत्रको सुरक्षार्थ खटिएको सेनाको समय समयमा हुने नियमित कार्यक्रम र उत्सव संचालन गर्नु परेमा।

(प) जो कोहीको गैरकानुनी, अवैध क्रियाकलाप र हर्कतबाट संरक्षणमा वाधा आइ पर्ने देखिएमा

निकुञ्ज। आरक्ष प्रशासनले संरक्षित क्षेत्रको सुरक्षार्थ खटिएका नेपली सेनालाई दिनुपर्ने जानकारी

१९. (क) निकुञ्ज र आरक्ष क्षेत्रहरुको सरक्षण तः व्यवस्थापनसँग सम्बन्धीत प्रचलित , नियम, नीति तथा निर्देशिकाहरुका साथै भौगोलिक अवश्था अनुसार अपनाउनु पर्ने सरक्षणका उपायहरुको बारेमा सरक्षणमा तैनाथ गण। गुल्महरुलाइ जानकारी गराउने

(ख) सरक्षित क्षेत्रभित्र प्रचलनमा ल्याइएका अनुमति पत्रहरुको नमुनाबारे जानकारी गराउने।

(ग) नियम अनुसार सरक्षित क्षेत्रभित्र जारी गरिएका त्यस्ता अनुमति पत्रहरु र अनुमति प्राप्त गर्ने व्यक्ति वा समुदायहरुको वारेमा जानकारी गराउने।

(घ) नेपाली सेनाद्वारा भइरहेको मौजुदा सरक्षण व्यवस्थामा कुनै थपघट गर्नु पर्ने महसुस भएमा सम्बन्धीत निकुञ्ज। आरक्ष प्रमुखले सम्बन्धीत गणपति। गुल्मपतिसँग आवश्यक सम्पर्क त समन्वय गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने।

(ङ) निकुञ्ज। आरक्ष प्रमुखले सरक्षणमा तैनाथ नेपाली सेनाको विषयमा केहि भन्नु वा पत्राचा गर्नु परेमा सम्बन्धित निकुञ्ज। आरक्ष क्षेत्रमा तैनाथ गणपति ल्मपतिसँग समन्वय व पत्राचार गर्ने।

(च) भि.भि.आई.पि. को भ्रमण हुने भएमा

(छ) सरक्षण सम्बन्‍ अबैध क्रियाकलाप बारे पूर्व सुचना वा महत्वपुर्ण सुराक पाएमा।

(ज) सरक्षित क्षेत्रमा हेलिकप्टर वा हवाइजहाज अवतरण गर्ने जानकारी प्राप्त भएमा।

(झ) निकुञ्ज। आरक्ष त मध्यवर्तीक्षेत्रमा सरक्षण र बिकासको लागि सचालन हुने वि कार्यहरुको बारेमा आवश्यकता अनुसार समन्वय गरि जानकारी गराउने:

- अनुसन्धान सामाग्री र टोलीको लोकेस , कार्यावधि र कार्य समय बारे।
- वन्यजन्तुको अनुगमन। काउण्टिङ बारे
- वन पैदावारको स्वीकृति र निकासी बारे।
- बाटोघाटो, पुल, टावर तथा अन्य मर्मत तथा निर्माण र घाँसे मैदान तथा कुवा इनारको सफाई-मर्मत र निर्माण बारे।
- गोष्ठी - सेमिनार - तालिम सचालन हुने भएमा।

(ञ) गैर कानुनी क्रियाकलापमा पक्राउ परेका मानिस, जनावर र सामान माथि भएको कानुनी कारवाही सम्बन्धी

(ट) संरक्षित क्षेत्रको संरक्षणको लागि कुनै विशेष कार्य गर्नु पर्ने भई सहयोगको आवश्यकता परेमा।

संरक्षित क्षेत्रको सुरक्षार्थ खटिएका नेपाली सेनाको अपरेशनल निर्देशन

(क) सर्राक्षेत क्षेत्रको सरक्षण कायेमा खाटेइ आउने फौजलाइ गण।गुल्म हेडक्वाट एकात्रेत गराइ जिम्मेवारी क्षेत्रको आका , बनावट, सिमाना, हावापानी। विशेषत , वन्यजन्तु, वनस्पाते तथा अन्य वनसम्पदाबारे स्थानिय निकुञ्ज।आरक्ष प्र गराउने र सकल दर्जालाइ वन्यजन्तु तथा वनसम्पदाको सरक्षणको निमित्त अपनाउनु पर्ने स्थानीय कार्यविधि बारे जानकारी गराउनुका साथै गर्नु पर्ने कार्यबारे तालीम दिने व्यवस्था मिलाउने।

(ख) गण।गुल्मको अदलीबदली हुँदा तालुक निर्देशनालयको प्रातिनिधि आधिकृत । पादिकव रोहवरमा जिम्मेवारी बुझ्ने बुझाउने। बुझबुझारथको दौरानमा शका तथा विवाद उठे निकुञ्ज। आरक्षसग सम्बान्धित मा सम्बान्धित निकुञ्ज। आरक्ष प्रमुखसग र से सम्बान्धित कुरामा निर्देशनालयसग सम्पर्क राखी प्राप्त निर्देशन अनुसार गर्ने।

(ग) आफ्नो जिम्मामा रहेको सर्राक्षेत क्षेत्रलाइ हरेक माहिनाम ५।७ दिन सम्म आ सवेदनशील ठाँउमा उपयुक्त जगल अपरेशन गर्ने चौडाइतर्फको एक अर्को छेउसम्म अभ्यास स्वय पातिको उपास्थिति गरी गराइ प्रातिवेदन निकुञ्ज।आरक्ष प्रशासन र निर्देशानलयमा पठाउने।

(घ) पोष्टमा पादिकको कमाण्डमा एक पत्ता तैनाथ गर्ने। गास्ति गर्दा न्युनतम नाफ्रे १।३ हुनुपर्ने एव गास्ति भएको वखत चपेट बाहेक पोष्टमा न्युनतम नाफ्रे १।४ राख्नुपर्ने।

(ङ) टाढा आईसोलेसनमा रहेको से.मु हे.क्व. भएको पोष्टमा स्थान हेरिकन आधिकृत पादिकको कमाण्डमा बढिमा १५ देखि २० जना हुनुपर्ने। सेक्सन तर्फको गास्ति बाहि रातको पट्रोल गएमा न्युनतम नाफ्रे पोष्टम ११जना हुनुपर्ने।

(च) गस्तीमा जाने फौजले पाँच एम्युनिशन लिएर जाने।

(छ) मातहतका पोष्टलाइ ४।४ माहिनामा अदलीबदली गराउने।

(ज) गणको एक राइफल गुल्म ८ पोष्ट, ४ राइफल गुल्मले २८ पोष्ट तथा मध्दती वन्दोवस्ती गुल्म ६।६ पोष्ट गरी एक गणले जम्म ३८ पोष्ट लिने, त्यस्तै एक अनाश्रित गुल्मले १२ पोष्ट लिने।

(झ) बढीमा ४ रातसम्मको लामो गस्ती (Long Range Patrolling) पठाउनु परेमा स्थान विशेषमा कार्यरत सम्बान्धित पातिले नै पठाइ सो को जानकारी (पातिको नाम, नाफ्रे र अवाधि) तालुक निर्देशानलय, बाहिनी र निकुञ्ज।आरक्ष प्रशासनलाइ दिने। गस्ती फिर्ता भएपछि सो को विस्तृत प्रातिवेदन : सोहि बमोजिम गर्ने। ४ रात भन्दा लमो समयको लागि

गस्ती पठाउनु पर्ने भएमा निर्देशानलयको स्वीकृत लिएर पठाउने। स्वीकृत माग गद
अपरेशन इलाका गोप्य राख्ने र कोर एरिया मात्र उल्लेख गरी पठाउने।

(ञ) रात बिताउने गस्तीको नाफ्रे न्युनतम एक । (१।१०) र सकेसम्म अधिकृत अथव पदिकको कमाण्डमा हुनुपर्ने।

(ट) राजपत्र भाग ३ मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन नियमावली २०५२ को परिच्छेद ३ मा मध्यवर्ती क्षेत्रभित्र देहायका कुरा सरक्षण गर्ने गराउने जिम्मेवारी सरक्षकको हुनेछ भनी उल्लेख भएको हुंदा वन्यजन्तु र वनसम्पदाको मध्यवर्ती क्षेत्रमा समेत सुर जिम्मेवारी सरक्षित क्षेत्रको सुरक्षाथे तैनाथ नेपाली सेनाको हुनेछ।

१) बन्यजन्
२) प्राकृतिक वातावरण तथा प्राकृतिक श्रोत
३) जैविक विविधता
४) वन जंगल

(ठ) मध्यवर्ती क्षेत्रभित्रको जैविक विविधता सरक्षणमा तैनाथ हुदा निकुञ्ज।आरक्षभित्र स गने गरिने सम्पूर्ण कार्य गर्ने।

(ड) आवश्यक सुचन र थप सहयोगको लागि बाहिनीसँग समन्वय कायम राख्ने र सह माग गर्ने।

(ढ) विशेष काम र निश्चित अवधिकोलागि दक्ष जनशक्ति (गाईड, इन्फर्मेर, ड्राइभर, वोटे) तथा प्राविधिक र विशेष इक्वीपमेण्टको आवश्यकता परे सम्वन्धित बाहिनीसग समन्वय राखेर प्राप्त गर्ने।

(ण) बाहिनीलाइ काम लाग्ने तथा सहयोग पुयोउने सूचना तथा अपरेशन आउटपुट प्रतिवेदन तयार गरी सरक्षण कार्यसग सम्वन्धी सूचना तथा अपरेशन भएमा निकु प्रमुखसग छलफल गरेर मात्र बाहिनीमा पठाउने र सेन सम्वन्धित भएमा सिधै बाहिनीमा पठाउने।

(त) हरेक महिनाको कम्तीमा एकपटक र बढिमा आवश्यकतानुसार ४ दिन लामो (Long Range Patrolling) अपरेशन गर्ने।

(थ) सरक्षित क्षेत्रमा (मध्यवर्ती क्षेत्रमा समेत) निश्चित समय र उध्येश्यका लागि वार्डेनसँग छलफल गरी पतिले कोभटे अपरेशन सचालन गर्ने आवश्यकता अनुसार निकुञ्ज ।आरक्ष प्रशासन, अन्य सुरक्षा निकाय स्थानीय जनसमुदाय र अन्य सरकारी तथा गैर सरकारी सघ सस्थासँग समेत सहयोग लिने।

(द) सरक्षित क्षेत्र बाहिर प्रहरी, वन कार्यालय वा निकुञ्ज ।आर कार्यालयले सचालन गरेको गोप्य चोरी शिकार नियन्त्रण अपरेशनमा पतिले अनुगमन र व्याक अप सहयो ब्यवस्था मिलाउने र सो को जानकारी निर्देशानलयलाइ गराउने।

(ध) भरपर्दो सूचना संयन्त्र स्थापना गरी प्राप्त सूचनाका आधारमा असरदार अपरेशनहरु पतिले सञ्चालन गर्ने र सो को जानकारी निकुञ्ज ।आरक्ष प्रमुखलाई गराउने

(न) ठूलोस्केलको लामो अपरेशन गर्दा निकुञ्ज बाहिर तैनाथ छिमेकी नेपाली युनिटहरुलाई आवश्यकता अनुसार सहयोग लिन समन्वयात्मक सुरक्षा कारवाहीको योजना बनाई कारवाही गर्ने।

(ऩ) अण्डर कमाण्डमा निश्चित अवधिका लागि विशेष काम लिएर आउने चोरी शिकारी नियन्त्रण टोलीलाई पर्याप्त तालिम, ब्रिफिङ्ग र समन्वयका साथ सोझै कमाण्ड परिचालन गर्ने।

(प) चोरी शिकारी नियन्त्रणको लागि पतिले "चोरी शिकारी नियन्त्रण इकाई" गठन गरि आवश्यकता अनुसार जिम्मेवारी क्षेत्राभित्र (मध्यवर्ती क्षेत्रमा समेत) विभिन्न स्थानमा तैनाथ गरी चोरी शिकारीको प्रभावकारी नियन्त्रण गर्ने।

(फ) शान्ति र सामान्य अवस्थामा निकुञ्ज र आरक्षमा तैनाथ फौजको अपरेशन कमाण्ड सोझै निर्देशानलयले गर्ने।

(ब) आन्तरिक सुरक्षामा सम्पूर्ण नेपाली सेना अनिवार्य परिचालन हुनु पर्ने बाध्यात्मक स्थिति आएमा अथवा राष्ट्रिय संकट जस्तो असामान्य तथा असाधारण अवस्थामा अपरे कमाण्ड सोझै बाहिनीले गर्ने

(भ) पोष्टपति सकेसम्म अधिकृत र नभएमा पदिक खटाउने।

(म) गैडा, हात्ती, बाघ जस्ता संरक्षित जनावर संर क्षेत्र भन्दा बाहिर गएको अवस्थामा जनावरको संरक्षणको लागि संरक्षणमा खटिएको सेना संरक्षित क्षेत्र भन्दा बाहिर (मध्यवर्ती क्षेत्र भन्दा बाहिर) पनि गई संरक्षण गर्नु पर्नेछ।

(य) आफ्नो संरक्षणको जिम्मेवारी (भित्र गैडा, हात्ती, बाघ, अर्नो, गौरी गाई, कस्तुरी, हाब्रे, हिउँ चितुवा लगायतका संरक्षित अन्य जनावरहरुको चोरी शिकारी भएमा पति जवाफदेहि हुनु पर्नेछ। पतिले पोष्टहरुको कमाण्ड क्षेत्रमा जिम्मेवारी र जवाफदे पोष्टपतिहरुलाई संरक्षण कार्य गर्ने लगाउनु पर्नेछ।

(र) संरक्षणको लागि चोरी शिकार नियन्त्रण को लागि गर्नु पर्ने कार्य पतिले गर्ने र सो कार्य गर्नु अगावै निकुञ्ज।आरक्ष प्रमुखलाई जानकारी गराउने तर जानकारी गराउन नसक्ने अवस्थामा चोरी शिकार हुने अवस्थ, शिकारी भाग्ने अवस्था वा संरक्षणमा नकारात्मक प्रभाव हुने अवस्था आएमा नियन्त्रण कार्य सञ्चालन गर्ने र कार्य सञ्चालनको दौरानमा वा कार्य सम्पन्न भए पश्चात जति सक्दो चाँडो निकुञ्ज।आरक्ष प्रमुखलाई जानकारी गराउने